

Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm, B. No: 2022/37058 (17.06.2026)

Bireysel başvuru kararı — mahkemeye erişim hakkı; ıslahla artırılan tazminat talebinin zamanaşımından reddi.
Metin Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası'nda yayımlanan karardan aktarılmıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET İHSAN DEMİRİSOY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/37058)

Karar Tarihi: 17/6/2026

Başkan: İrfan FİDAN

Üyeler: Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Selahaddin MENTEŞ, Yılmaz AKÇİL

Raportörler: Duygu BAKAY, Şermin BİRTANE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, trafik kazasından kaynaklanan tazminat talebiyle açılan davada maddi tazminat isteminin ıslah ile artırılan kısmının zamanaşımı gerekçesi ile reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun maliki olduğu aracın başvurucunun rızası ile M.B.nin kullanımında bulunduğu sırada 12/2/2014 tarihinde İdil-Cizre kara yolunda maddi hasarlı trafik kazası meydana gelmiştir. Başvurucu, kasko sigorta poliçesinin bulunduğundan bahisle zararının karşılanması için 27/2/2014 tarihinde sigorta şirketine başvurmuş; şirket ile anlaşmaya varamayınca tazminat davası açmıştır.

3. Öte yandan aracın sürücüsü M.B. hakkında da taksirle yaralama ve trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçlarından ceza soruşturması başlatılmış, mağdur şüpheli sıfatıyla soruşturmada yer alan M.B. hakkında 18/3/2014 tarihinde takipsizlik kararı verilmiştir.

4. İdil Asliye Hukuk Mahkemesinde (Tüketici Mahkemesi sıfatıyla) (Mahkeme) görülen yargılamada başvuru, dava dilekçesinde şirketin zararın tazminini reddettiğini ileri sürmüş ve fazlaya ilişkin talep ve dava hakları saklı kalmak kaydıyla 1.000 TL maddi zararın kaza tarihinden itibaren reeskont faizi ile birlikte ödenmesi talebinde bulunmuştur. Sigorta şirketi ise cevap dilekçesinde aracın kasko değerinin 55.000 TL olarak belirlendiğini, aracın pert olması sebebiyle ihale yapıldığını ve 19.600 TL teklif verildiğini belirtmiştir. Başvurucuya ihale bedelinin mahsubu ile 35.400 TL ödemenin çıkarıldığını ifade eden şirket, öte yandan aracın ticari amaçla M.B. ye kiralandığını ileri sürerek %50 proporsiyon indirimi yapıldığını ve 17.700 TL teklif edildiğini, başvurucunun ise bu teklifi reddettiğini belirtmiştir.

5. Mahkeme, dava dosyasını bilirkişi incelemesine göndermiştir. 25/1/2017 tarihli bilirkişi raporunda aracı kullanan M.B.nin %100 kusurlu olduğu belirtilmiş, aracın değerine ilişkin olarak ise sigorta şirketi tarafından belirlenen 55.000 TL ve mahsup neticesinde 35.400 TL bedele iştirak edilmiştir. Başvurucu, bilirkişi raporu üzerine 31/5/2018 tarihli duruşmada ıslah için Mahkemeden süre istemiş; Mahkeme 18/10/2018 tarihli bir sonraki duruşmaya kadar başvurucuya ıslah için süre vermiştir. Başvurucu 18/10/2018 tarihli dilekçesi ile dava konusu talebini 50.000 TL'ye yükselttiğini, 30/10/2018 tarihli dilekçesi ile de dava değerini 55.000 TL olacak şekilde ıslah ettiğini beyan etmiştir. Bunun üzerine davalı şirket 9/11/2018 tarihli dilekçesi ile zamanaşımı itirazında bulunmuştur.

6. Mahkeme 14/2/2019 tarihli kararı ile davanın 1.000 TL maddi tazminat kısmının kabulüne kalan kısmın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde öncelikle sigorta şirketinin aracın ticari amaçla kiralandığı iddiasına yönelik değerlendirme yapılmış; bu kapsamda ispat yükünün şirkete ait olduğu, şirketin ise soyut iddiası dışında dosyaya bilgi, belge sunmadığı ve maddi zarardan sorumlu olduğu kanaatine varılmıştır. Kararda ikinci olarak davalının ıslaha karşı zamanaşımı itirazı değerlendirilmiştir. Mahkeme, somut olayda 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1420. maddesi ile Kasko Sigortası Genel Şartlarının C.10 maddesinin zamanaşımına ilişkin hükümlerinin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. İlgili maddelerde yer alan düzenlemeye göre sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren iki yıl içinde zamanaşımına uğramaktadır. Azami kırk beş gün içinde sigorta tazminatının muaccel hâle geleceğini ve bu sürenin ihbar tarihinden itibaren başlayacağını belirten Mahkeme, somut olayda ihbar tarihinin 27/2/2014 olduğunu, bu süreye kırk beş günün eklenmesi ile 12/6/2014 tarihinde muacceliyetin gerçekleştiğini ve bu tarihten itibaren iki yıl sonra 12/6/2016 tarihi itibarıyla zamanaşımı süresinin dolduğunu tespit etmiştir. Belirsiz alacak davası açılabilmesi için davanın miktar ya da değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilmesinin objektif olarak imkânsız olması gerektiğini belirten Mahkeme, baştan tespiti mümkün olan hâllerde bu yola başvurulamayacağını ifade etmiştir. Somut olayda başvurucunun davayı belirsiz alacak davası olarak açtığına dair bir ibare olmadığını belirten Mahkeme, dava konusu aracın hasar miktarının da eksper raporu ile tespit edildiğini, ayrıca ilk verilen ıslah dilekçesinin geçerli olduğunu ve ıslah işlemine konu 54.000 TL'lik talebin zamanaşımına uğradığını belirtmiştir.

7. Başvurucu, gerekçeli karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş; davanın açık bir şekilde fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak suretiyle belirsiz alacak davası olarak açıldığını belirtmiştir. Mahkemenin hasar miktarının eksper raporu ile tespit edilmiş olması nedeniyle talep edilen tazminat miktarının bilinebilir olduğu yönündeki değerlendirmesinin hatalı olduğunu belirten başvuru, söz konusu raporun ya da diğer belgelerin tüm taleplerine rağmen şirket tarafından kendisine verilmediğini, bu nedenle elde olmayan sebeplerle belirsiz alacak davası açmak zorunda kaldığını ileri sürmüştür.

8. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) tarafından yapılan incelemede 18/11/2021 tarihli karar ile istinaf taleplerinin esastan reddine hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde kazaya karışan aracın kaza tarihini kapsayan Kasko Sigorta Poliçesi ile 55.000 TL sigorta bedeli üzerinden teminat altına alındığı, davalı sigorta şirketinin verdiği bilgi veya tahkikat sonucu alacağın miktarı veya değerinin tam ve kesin olarak belirlenebilir olduğu, dava dilekçesindeki açıklamalardan da davanın kısmi dava olarak açıldığının anlaşıldığı ifade edilmiştir.

9. Nihai karar 19/3/2022 tarihinde öğrenilmiş, 7/4/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; davasını fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmak kaydıyla ve açıkça belirsiz alacak davası olarak açtığını, bu kapsamda yargı mercilerince kısmi dava açtığı yönünde yapılan nitelendirmenin hatalı olduğunu ileri sürmüştür. Öte yandan M.B. hakkında ceza soruşturması açıldığı hususunun hem dava dilekçesinde hem de yargılama sürecinde ileri sürüldüğünü belirten başvuru, tüm bu hususlar gözönüne alındığında alacak hakkında ceza zamanaşımı hükümlerinin uygulanması gerektiğini iddia etmiştir. Dava dosyasında yer alan raporların çelişkili ve yetersiz olduğunu ileri süren başvuru; tüm itirazlarına rağmen eksikliklerin giderilmediğini, alacağın belirsizliğini koruduğunu belirterek ceza zamanaşımı yerine iki yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş yazısında; başvurunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvurucunun davanın ıslah edilen kısmının zamanaşımı nedeniyle reddedilmesine yönelik şikâyetlerinin mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti. [1. B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

15. Somut olayda maddi tazminat talebinin ıslahla artırılan kısmının dava zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesinin başvurunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

16. Mahkemeye erişim hakkı, kural olarak mutlak bir hak olmayıp sınırlandırılabilen bir haktır. Bununla birlikte sınırlandırmanın kanuna dayanması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekir (Serkan Acar [1. B.], B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

17. Başvurucunun ıslah dilekçesine konu ettiği tazminat talebinin 6102 sayılı Kanun'un 1420. maddesi ile Kasko Sigortası Genel Şartlarında yer alan düzenlemelerde öngörülen sürede talep edilmediği gerekçesiyle reddedildiği görülmektedir. Buna göre başvurunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

18. Hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında olması, hukuk devletinin unsurları olan hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle mahkemeye erişim hakkı ile hukuki güvenlik ve istikrar gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015). Dava açılmasının belli bir süre koşuluna bağlanmasının hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple sigorta sözleşmesinden doğan alacağın talep edilebilmesinin iki yıllık süreyle sınırlandırılmasının meşru bir amaca yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

19. Mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı da incelenmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

20. Dava hakkının bağlandığı usul kurallarına uyulmaması nedeniyle uyuşmazlıkların esası hakkında karar verilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin usul ekonomisi ile iyi adalet yönetimi ilkesinin sağlanarak kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez (Ahmet Erdem [1.

B.], B. No: 2018/34944, 6/10/2021, § 63). Somut olaydaki müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi bakımından asıl önem taşıyan ölçüt ise orantılılıktır. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

21. Anayasa Mahkemesi, somut başvuruya benzer nitelikte iddiaları Çetin Akboğa ([GK], B. No: 2019/430, 23/3/2023) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda 5/1/2005 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 6/8/2007 tarihinde fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak kaydıyla 2.000 TL maddi tazminat talebiyle dava açılmıştır. Bilirkişi incelemesi sonucu maddi zarar 121.312,31 TL olarak belirlenmiş ve 8/11/2016 tarihli dilekçe ile maddi tazminat talebi bilirkişi raporundaki tutar kadar artırılmıştır. İlk derece mahkemesi de başvurucunun davasını kabul etmiş ise de Bölge Adliye Mahkemesi, iş kazasının meydana geldiği 5/1/2005 tarihinden itibaren başlayan zamanaşımının ıslah dilekçesinin sunulduğu 8/11/2016 tarihinde dolduğu gerekçesiyle bilirkişi raporu doğrultusunda artırılan maddi tazminat kısmı yönünden davayı reddetmiştir.

22. Anılan başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi, davaya konu zararın tespit edilmesinin belli bir uzmanlık gerektirdiğini, bu nedenle zararın boyutunun belirlenebilmesi için derece mahkemelerince bilirkişi raporu alınmasına karar verildiğine dikkat çekmiş; zararının tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurucudan beklenemeyeceği, bu sebeple başvurucunun tüm zararı için tazminat talep edemediği kanaatine ulaşmıştır (Çetin Akboğa, § 68).

23. Anayasa Mahkemesi, zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden dava açıldığı tarihte başvurucunun zararının miktarını bilebilmesinin mümkün olmadığı hususu dikkate alınmadan karar verilmesinin başvurucunun bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarının tamamını talep edebilme imkânını ortadan kaldırdığı kanaatine varmıştır. Sonuç olarak başvurucunun bilirkişi raporundan sonra artırdığı alacak talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfet ile hedeflenen meşru amaç karşılaştırıldığında külfetin orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Çetin Akboğa, §§ 73, 74).

24. Somut olayda trafik kazası neticesinde araçta meydana gelen zararın kasko sigorta poliçesi kapsamında karşılanması talep edilmektedir. Başvurucu, fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmak suretiyle 1.000 TL değerinde dava açmış ve davasını bilirkişi raporunun akabinde ıslah etmiştir. Mahkeme ve Bölge Adliye Mahkemesince yapılan değerlendirmelerde ise dava değerinin sigorta poliçesinde teminat altına alınan miktar ile eksper raporu kapsamında belirlenebilir nitelikte olduğu, dolayısıyla davanın kısmi dava niteliğinde kabulü gerektiği, alacağın muacceliyet tarihinden itibaren 6102 sayılı Kanun'da öngörülen iki yıllık süre geçirildiği gerekçesiyle ıslah talebinin reddedildiği görülmektedir (bkz. § 6).

25. Mevcut davaya özgü koşullar dikkate alındığında zamanaşımı süresinin bu şekilde uygulanması, başvurucunun uğradığı zararın karşılığı olan tazminatın tamamını talep edebilme imkânından mahrum bırakmaktadır. Davaya konu söz konusu zararın tespit edilmesi teknik değerlendirmeler içermekte olup belli bir uzmanlık gerektirmektedir. Mahkeme, bu nedenle başvurucunun zararının boyutunun belirlenebilmesi için bilirkişi raporu hazırlanmasına karar vermiştir. Bilirkişi incelemesinde aracın kazadan önceki değeri 55.000 TL, hurda değeri 19.600 TL olarak belirlenmiştir. Davadan önce alınan eksper raporu ise dava konusu aracın kaza öncesi değerini 55.000 TL ve kazalı hurda değerini 10.000 TL belirlemiştir. Buna göre eksper raporundaki miktarla bilirkişi raporu ile tespit edilen miktarlar aynı değildir. Bu durum da ortaya çıkan zararın davanın başında

belirlenebilir olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla davanın niteliği gözönüne alındığında bilirkişi tarafından yapılan değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan zararın tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurucudan beklenemeyeceği, bu sebeple başvurucunun tüm zararı için tazminat talep edemediği kanaatine varılmıştır.

26. Bu itibarla başvurucunun ıslaha konu dava değerinin artırılan kısmı yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfet hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında külfetin orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

28. Başvurucu ek olarak mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlal sonucuna varıldığından başvurucunun bu şikâyetinin ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddiasının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

Ç. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İdil 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/417, K.2019/43) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 40.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/6/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.